

www.byggkommitten.se

**Uppbyggnad och samordning av ett utvecklingsprogram
för samhällsbyggnadssektorn**

Delredovisning 2 från Byggkommitten (Fi 2004:15), 23 februari 2006

Uppbyggnad och samordning av ett utvecklingsprogram för samhällsbyggnadssektorn

Delredovisning 2 från Bygghälskommittén (Fi 2004:15), 23 februari 2006

Regeringen beslutade den 7 oktober 2004 att tillkalla en särskild *byggsamordnare* för att tillsammans med företrädare för byggnads-, fastighets- och anläggningssektorn (*samhällsbyggnadssektorn*) bygga upp och samordna ett utvecklingsprogram för sektorn. För genomförandet av uppdraget har kommittén antagit namnet *Bygghälskommittén* (Fi 2004:15).¹

I kommitténs första delredovisning, (1 juni 2005) beskrevs hur det inledande uppbyggnadsarbetet har gått till, vilka aktiviteter som genomförts samt vilka slutsatser som kunnat dras efter det inledande arbetet. I redovisningen beskrevs även hur det kommande arbetet skall bedrivas, vilka fokusområden som identifierats, på vilka olika fronter som förbättringsarbetet bör bedrivas, hur arbetet bör organiseras samt vilka nyckelaktörerna är.

I denna delredovisning lämnas en redogörelse för hur utvecklingsprogrammet Utmärkt! Samhällsbyggnad tagits emot och förankrats i samhällsbyggnadssektorn och hur det konkreta förbättringsarbetet kommit igång och bedrivs med hjälp av ett stort antal personer, företag och organisationer, s.k. *förbättringsagenter*. Vi redovisar några initiativ som tagits, vilka resultat som kunnat dokumenteras i programmets inledningsfas samt hur det fortsatta förbättringsarbetet kommer att bedrivas. I rapporten redovisas även Bygghälskommitténs *kommunikationsstrategi*.

¹ Kommittédirektiv dir. 2004:138 (*bilaga 1*)

Uppbyggnad och samordning av ett utvecklingsprogram för samhällsbyggnadssektorn

Delredovisning 2 från Bygghälskommittén (Fi 2004:15), 23 februari 2006.

Programmet *Utmärkt! Samhällsbyggnad* går nu in i en ny fas, då initiativ kommer att tas på programmets samtliga fronter och konkreta resultat skall kunna redovisas inom programmets tre fokusområden. I rapporten redovisas Bygghälskommitténs slutsatser om vad som kommer att vara samhällsbyggnadssektorns största utmaningar den närmaste framtiden, samt vad som krävs för att sektorn skall kunna lösa sina uppgifter i den fortsatta samhällsutvecklingen.

Sonny Modig
Nationell Byggsamordnare

Ingvar Andersson
Huvudsekreterare

Juri Lutz
Projektkoordinator

I Bygghälskommitténs första delredovisning som överlämnades till regeringen den 1 juni 2005 beskrivs de allmänna utgångspunkterna för programmet samt programmets tre fokusområden och tre fronter mera ingående. Delredovisningen i sin helhet liksom en bearbetad presentationsbroschyr finns att ladda ner från Bygghälskommitténs hemsida, www.bygghalskommitten.se.

Samhällsbyggnadssektorns utmaningar

Byggnads-, fastighets- och anläggningssektorn (*samhällsbyggnadssektorn*), som årligen omsätter 350 - 400 miljarder kronor och som i vid bemärkelse sysselsätter närmare 500 000 anställda, står inför stora och delvis helt nya utmaningar i framtiden.

1,3 miljoner bostäder står inför behov av upprustning

Under de närmaste 15 till 20 åren kommer mellan 500 000 och 1,3 miljoner lägenheter i flerbostadshus, främst inom de s.k. rekordårens bostäder, att behöva åtgärdas beträffande installationer och tekniska system som vatten- och avloppsstammar, el- och ventilation, men även fönster, balkonger och fasader. Cirka 65 000 lägenheter per år beräknas behöva få vatten- och avloppsledning utbytta, jämfört med drygt 20 000 lägenheter per år idag.² I en del områden handlar det även om omfattande investeringar i om- och tillbyggnader och ny infrastruktur.

Metoder och angreppssätt måste utvecklas för att inte bara hantera de tekniska brister som många byggnader, anläggningar och bostadsområden uppvisar redan efter relativt kort tids användning. Brister i gestaltning, form och funktion liksom i den sociala miljön måste kunna åtgärdas på ett kostnadseffektivt och resurssnålt sätt, parallellt med att tekniska brister rättas till och tekniska system byts ut. Den yttre miljön och byggnadernas form, färg och estetik, måste harmoniera väl med en omsorgsfull utformning av byggnadernas inre. Långsiktigt användbara och tillgängliga bostäder, lokaler och arbetsplatser, är väl så viktiga hörnstenar i ett långsiktigt hållbart byggande, som byggnadernas och anläggningarnas tekniska system och lösningar.

Kraftigt ökat bostadsbyggande och stora infrastruktursatsningar

Samtidigt förväntas strävan efter att bygga bort bostadsbristen i stora delar av landet öka bostadsbyggandet ytterligare till kanske över 40 000 lägenheter om året under de närmsta åren, vilket är en fördubbling av bostadsbyggandet mot vad som gällde för bara några år sedan. Även på anläggningssidan är resurserna redan nu hårt utnyttjade och flera stora infrastrukturprojekt kommer att behöva startas inom de närmaste åren.

Den årliga omsättningen i byggnads- och anläggningssektorn uppgår till ca. 220 miljarder kronor inklusive reparations- och underhållsarbeten. Även om innehållet fördelat på ny- och ombyggnader av bostäder, övrigt byggande och anläggningsarbeten varierat över tiden, har den totala omsättningen i reala tal

² *Bättre koll på underhåll*, Boverkets rapport om fastighetsbeståndets underhållsbehov, oktober 2003.

Uppbyggnad och samordning av ett utvecklingsprogram för samhällsbyggnadssektorn

Delredovisning 2 från Bygghälskommittén (Fi 2004:15), 23 februari 2006.

varit förhållandevis konstant sedan miljonprogrammets dagar. Som var och en förstår kommer sektorns samlade resurser inte att räcka till om upprustningen av stora delar av rekordårens bostäder påbörjas samtidigt som behovet av att uppföra nya bostäder är större än på många år och nya infrastruktursatsningar planeras. Om inte priserna skall skjuta i höjden samtidigt som kvaliteten på arbetet sjunker och många nödvändiga projekt tvingas skjutas på framtiden, krävs en väsentligt effektivare och bättre fungerande samhällsbyggnadssektor än idag.

Nya effektiva angreppssätt måste utvecklas

Det kommer att krävas nya och effektivare angreppssätt, bättre konkurrens, ökad industrialisering och utveckling av nya standardiserade processer och tekniska lösningar, såväl i nyproduktion som i ombyggnad, reparation och förbättring av det befintliga beståndet. Stora delar av beståndets byggnader och bostäder använder dessutom alldeles för mycket energi, framförallt för uppvärmning och till fastigheternas drift och skötsel. Krav kommer att ställas på väsentligt minskad energianvändning, vilket i sig kommer att ställa stora krav på utveckling av nya energismarta lösningar och energieffektiva installationer.

Många tjänar på en effektivare samhällsbyggnadssektor

Inte bara samhället i stort utan även *enskilda företag och personer* har mycket att vinna på en bättre fungerande samhällsbyggnadssektor. Med lägre kostnader och mindre fel i byggandet får fastighetsägarna, både privata och offentliga, inte bara långsiktigt lägre förvaltningskostnader, utan även ökade möjligheter att även investera i ny teknik för att minska befintliga byggnadernas energianvändning och att t.ex. förbättra ventilationen i bostäder, skolor och andra lokaler där människor vistas och arbetar. Företag som kan effektivisera sitt arbete och öka lönsamheten ges större möjligheter att satsa på kompetensutveckling, produktutveckling och höjd kvalitet.

De *fackliga förbunden* är en annan intressent som naturligtvis vill slå vakt om jobben men också utveckla sina medlemmars kompetens och yrkesskicklighet. Ett mer industriellt angreppssätt och lönsammare företag ger bättre arbetsmiljö och effektivare arbetsutförande, mindre slöserier och mindre antal fel, större trivsel, färre antal olyckor på arbetsplatserna och ökar företagets möjligheter att möta konkurrensen från utlandet.

För *konsumenten*, dvs. hyresgäster, bostadsrättsinnehavare, arbetstagare och andra brukare innebär en utveckling mot effektiva, lönsamma och attraktiva bygg- och anläggningsföretag att det kan byggas fler bostäder för hushåll med vanliga inkomster, att även ungdomar kan komma in på bostads- och arbetsmarknaden, att man får mer för pengarna, slipper betala för fel och brister i byggandet och förvaltningen och att en god inomhusmiljö kan säkerställas såväl i våra bostäder som på arbetsplatserna och att belastningen på den gemensamma miljö minskar.

Samhällsbyggnadssektorns utmaningar kräver förnyelse

Den förnyelse av samhällsbyggnadssektorns arbetssätt som nu påbörjats är således en nödvändighet för att klara de stora utmaningar som vi står inför i en nära framtid. Det är kanske det främsta skälet för staten att med kraft stödja utvecklingsprogrammet och att samtidigt medverka till att sektorn har tillgång till erforderliga ekonomiska resurser för att bedriva nödvändigt forsknings- och utvecklingsarbete.

För aktörerna i samhällsbyggnadssektorn själva, är kanske den största utmaningen att synliggöra den nytta sektorn gör, och den betydelse som sektorns arbete har, inte i första hand för sektorn själv, utan framförallt för samhällsekonomin och samhällsutvecklingen i stort. Först då kan samhällsbyggnadssektorn förvänta sig det samhällsstöd för fortsatt utvecklingsarbete som sektorn och samhället så väl behöver.

Utmärkt! Samhällsbyggnad

En effektiv, lönsam och attraktiv samhällsbyggnadssektor

Det övergripande målet för utvecklingsprogrammet skall vara att skapa en *effektiv, lönsam* och *attraktiv* samhällsbyggnadssektor.

Effektiv, såväl vad gäller hushållning med material och arbetstid som energianvändning i produktion och förvaltning. *Lönsam*, i alla led och i alla avseenden, såväl för samhället i stort som för enskilda konsumenter, brukare och näringsidkare. *Attraktiv*, därför att samhällsbyggnadssektorn behöver kunna locka till sig kvalificerad arbetskraft och få fler unga, kvinnor och invandrare att söka sig till sektorn.

Vi har valt att kalla utvecklingsprogrammet för; *Utmärkt! Samhällsbyggnad*.

Utmärkt! Samhällsbyggnad är ett namn som de tre i direktiven angivna delsektorerna, byggnad, fastighet och anläggning kan samlas kring, utan att några strikta gränser behöver dras för att skilja delsektorerna åt. Demonstrationsprojekt och *inspirationsprojekt* kan anslutas till programmet. Projekt som ansluter sig till programmet skall ha rätt att använda sig av logotypen *Utmärkt! Samhällsbyggnad*.

Tre fronter och tre fokusområden

För att få största möjliga genomslag skall utvecklingsprogrammet Utmärkt! Samhällsbyggnad genomföras på tre fronter, *Forskning och utveckling, Utbildning* samt *Förbättringsprogram och inspirationsprojekt*. Vad gäller de två första fronterna så har vissa initiativ tagits men det ligger i sakens natur att ett utvecklingsarbete på dessa fronter innebär ett mer långsiktigt arbete. Arbetet med att ansluta förbättringsprogram och inspirationsprojekt är däremot redan i full gång.

Utvecklingsarbetet kommer i första hand att fokusera på processer och projekt inom fokusområdena *Tidiga skeden, Industriella processer* och *Livscykeekonomi*.

I det följande lämnas en redogörelse för hur utvecklingsprogrammet Utmärkt! Samhällsbyggnad tagits emot och förankrats i samhällsbyggnadssektorn och hur det konkreta förbättringsarbetet kommit igång och bedrivs med hjälp av ett stort antal personer, företag och organisationer, s.k. *förbättringsagenter*. Vi redovisar några initiativ som tagits, vilka resultat som kunnat dokumenteras i programmets inledningsfas samt hur det fortsatta förbättringsarbetet kommer att bedrivs. I rapporten redovisas även Bygghälskommitténs *kommunikationsstrategi*.

1 Strategiska frågor

Bygghälskommittén har tillsammans med företrädare för sektorn uppmärksammat ett antal strategiskt viktiga frågor att hantera. Det är *legitimitet, rekrytering, kommunikation* och *image*. Under det fortsatta uppbyggnadsarbetet har betydelsen av ett starkt och tydligt *ledarskap* allt mer kommit att framstå som den viktigaste förutsättningen för ett framgångsrikt förbättringsarbete. Ledarskapsfrågorna kommer därför att ägnas ett särskilt stort utrymme i den fortsatta uppbyggnaden och samordningen av utvecklingsprogrammet Utmärkt! Samhällsbyggnad.

Därutöver har främst frågorna om legitimitet för programmet och kommunikation av resultaten varit i fokus för kommitténs arbete sedan förra delredovisningen.

1.1 Legitimitet

Bygghälskommittén har sedan den första delredovisningen överlämnades till regeringen den 1 juni 2005 ägnat mycket tid åt att förankra programmet. Syftet har varit att förvissa oss om att programmet har en sådan inriktning och innehåll att det kan få betydelse i sektorns förbättringsarbete och därmed leda till önskat resultat. Målet som sattes upp den 1 juni 2005 var att utvecklingsprogrammet under hösten skulle ha accepterats av ett stort antal ledande företrädare för samhällsbyggnadssektorns aktörer. Vår förhoppning var att dessa, efter att ha tagit del av programmet, skulle vara beredda att visa sitt stöd för programmet genom att gemensamt underteckna något slags *avsiktsförklaring* att stödja och stå bakom programmet. När den förankringsprocessen genomförts var också utvecklingsprogrammet enligt kommitténs mening klart att officiellt sjösättas.

Programmet Utmärkt! Samhällsbyggnad har inledningsvis förankrats, dels genom att vid ett stort antal konferenser och seminarier sprida kunskap om innehållet och inhämta sektorns synpunkter, dels genom att med hjälp av en digital enkät ta reda på vad aktörerna mer konkret tycker om programmet.

Enkäten

Bygghälskommittén genomförde i september månad 2005 en digital enkätundersökning bland ca 150 personer som på ett eller annat sätt varit involverade i formuleringen och uppbyggnaden av programmet. Resultatet av enkäten var mycket positivt, svarsfrekvensen var över 70 procent och hela 98 procent av de som svarat tyckte att programmet generellt sett var bra eller mycket bra. En sammanställning av svarsutfallet på de fasta svarsalternativ som lämnades i enkäten redovisas i bilaga (*bilaga 2*).

I enkäten fanns också en möjlighet att besvara frågor som hade öppna svarsalternativ. Av de avgivna svaren framgår att det visserligen finns ett starkt stöd för programmet som sådant, men att det samtidigt råder väldigt delade

Uppbyggnad och samordning av ett utvecklingsprogram för samhällsbyggnadssektorn

Delredovisning 2 från Bygghälskommittén (Fi 2004:15), 23 februari 2006.

meningar om var kraften i första hand bör sättas in, hur olika frågor bör hanteras, vem som bör göra vad och vilken roll byggsamordnaren bör ha i sammanhanget.

Många understryker vikten av att visa konkreta resultat, ledarskapets betydelse och behovet av ett starkare statligt engagemang. Flera nyckelaktörer i sektorn uttrycker en tydlig besvikelse över vad man kallar statens brist på engagemang och att man givit byggsamordnaren alldeles för små resurser. Många har lämnat konstruktiva förslag på kompletteringar av programmet, medan några har avvisat förslagen med hänvisning bl.a. till att redovisningen anses beskriva gamla strukturer med gamla metoder. Någon anser att det saknas förstudie till grund för förslagen, andra saknar drivkrafter, motivation och sårbarhetsanalys.

Svårt att tillfredställa alla

Sammanfattningsvis kan sägas att enkäten å ena sidan visar att de fokusområden och fronter som omfattas av programmet täcker in de frågor som de flesta anser ger den största utvecklings- och förbättringspotentialen. Å andra sidan visar enkäten hur svårt det är att få till stånd en verklig samverkan i sektorn. Det saknas gemensamma drivkrafter och incitament och målen för olika aktörers engagemang i sektorn ser helt olika ut. Vi tror inte att något enskilt program kan hantera alla frågeställningar eller alla processer på en gång. Det får dock inte användas som ett skäl för att inte ta sig an de frågor där en gemensam nytta ändå ligger inom räckhåll och där tydliga framgångsfaktorer kan beskrivas i konkreta termer.

Vi tror att utvecklingsprogrammet Utmärkt! Samhällsbyggnad kan fungera som ett nav i ett brett utvecklingsarbete, där byggsamordnarens och Bygghälskommitténs roll kommer att vara att identifiera och kommunicera resultaten av förbättringsarbetet på ett sådant sätt att hela samhällsbyggnadssektorn kan se nyttan av förbättring. Programmet kommer på så sätt att inspirera och stimulera sektorns aktörer till att gemensamt skapa en effektiv, lönsam och attraktiv samhällsbyggnadssektor. Hur detta skall gå till redovisas under avsnittet om Bygghälskommitténs kommunikationsstrategi.

Avsiktsförklaring

Som ett direkt resultat av den genomförda enkäten och för att befästa det stöd som en stor andel av sektorns aktörer visat för programmet Utmärkt! Samhällsbyggnad har en *avsiktsförklaring* tagits fram och skickats ut till drygt 250 personer, företag och organisationer i samhällsbyggnadssektorn (*bilaga 3*).

Avsiktsförklaringen kommer att överlämnas till samhällsbyggnadsminister Mona Sahlin i samband med att denna delredovisning överlämnas till ministern.

Brett stöd för programmet

Syftet med avsiktsförklaringen är att visa att det finns ett brett stöd för programmet och att ett stort antal aktörer i samhällsbyggnadssektorn "aktivt vill medverka till att skapa en effektiv, lönsam och attraktiv samhällsbyggnadssektor". Drygt 130 aktörer i sektorn har hittills undertecknat avsiktsförklaringen och därmed aktivt ställt sig bakom utvecklingsprogrammet.

Glädjande nog representerar de som skrivit under avsiktsförklaringen i stort sett alla aktörer i samhällsbyggnadssektorn. Bland undertecknarna finns således såväl offentliga som privata byggherrar, anläggnings- och fastighetsägare och förvaltare men också hyresgäster, tekniska konsulter, ingenjörer, arkitekter, forskare, forskningsfinansiärer, högskolor och universitet, informatörer, utbildare, entreprenörer, installatörer, bransch- och intresseorganisationer, olika hantverksgrupper samt Sveriges kommuner och landsting. En sammanställning över de personer, företag och organisationer som per den 20 februari undertecknat avsiktsförklaringen redovisas i bilaga (bilaga 4).

Alla skriver inte under

Några större organisationer har valt att inte underteckna avsiktsförklaringen. Bland de största är Sveriges Bygginstrumenter, Byggnads samt Fastighetsägarna Sverige.

Sveriges Bygginstrumenter understryker, vid direkt förfrågan om orsaken, att man i allt väsentligt står bakom programmet, även om man valt att inte underteckna avsiktsförklaringen. Även om man kan ha avvikande mening om detaljer i programmet och vissa av medlen för genomförandet, så sympatiserar man helt med målet för förbättringsprogrammet. Sveriges Bygginstrumenter menar dock att man sedan länge arbetar med de frågor som Bygghögskommittén fokuserar på, men även andra som ur bygginstrumenters perspektiv är minst lika angelägna. Sveriges Bygginstrumenter menar att man även i fortsättningen vill agera i dessa frågor i eget namn. Man är dock beredda att, utan att underteckna avsiktsförklaringen, även arbeta inom ramen för Bygghögskommitténs uppdrag och medverka i programmet Utmärkt! Samhällsbyggnad, då det gagnar bygginstrumenters intressen.

Byggnadsmeddelar att man inte heller har några principiella invändningar mot programmet, men att man inte hunnit ta ställning till eventuell medverkan i det fortsatta arbetet, eller i vilken form det bör ske.

Fastighetsägarna Sverige menar att man sedan en tid tillbaka arbetar för att synliggöra fastighetsbranschen som en egen bransch och att man i den strävan inte vill ställa sig bakom eller se sig som en del i något gemensamt program för hela samhällsbyggnadssektorn. Fastighetsägarna Sverige menar att någon sådan

gemensam sektor inte existerar, och om den gör det är fastighetsbranschen ingen del av den sektorn.

1.2 Kommunikation

Kommunikation är att synliggöra nyttan av förbättringsarbetet i sig men även sektorns betydelse för samhällsutvecklingen i stort. Utöver att samordna innehållet i olika förbättringsprogram är arbetet med att synliggöra resultaten från detta arbete byggsamordnarens främsta uppgift. En väl genomtänkt och effektiv kommunikationsstrategi är därför en nyckelfråga för att utvecklingsprogrammet ska bli framgångsrikt. Bygghälskommitténs övergripande kommunikationsstrategi redovisas i bilaga (*bilaga 5*).

Genom att förmedla kunskap såväl internt i företagen som externt i media om lyckade projekt i sektorn, *synliggörs nyttan* av förbättringsarbetet. Genom att även synliggöra den samhällsnytta sektorn står för och den betydelse sektorns prestationer har för såväl samhällsekonomin i sig som samhällsutvecklingen i stort, skapas dessutom en ökad insikt hos beslutsfattare och vanliga samhällsmedborgare om sektorns betydelse. Därmed ökar också sektorns möjligheter att erhålla det nödvändiga samhällsstöd som krävs för att kunna bedriva ett kontinuerligt förbättringsarbete.

Bygghälskommitténs kommunikationsstrategi ska stödja utvecklingsprogrammets övergripande mål och bidra till att skapa en effektiv, lönsam och attraktiv samhällsbyggnadssektor. Genom att synliggöra och kommunicera den nytta sektorns aktörer har av t.ex. tekniska innovationer, nya produktionsmetoder, industriellt tänkande och energismart teknik i ett livscykelperspektiv, nya samverkansformer och metoder för att minska slöseri i byggandet, kan sektorns "oförmåga att använda tillgänglig kunskap" brytas och ett helt nytt utvecklingsklimat skapas. Ett utvecklingsklimat som ger förutsättningar för en ständig förbättring och en tävlan mellan olika aktörer i sektorn om att vara bland de främsta.

Kommunikationen ska i stor utsträckning stödja de förbättringsprogram som aktörerna i sektorn själva har startat. Det kan handla om tekniska innovationer och effektivare produktionsprocesser men även att förändra arbetsplatser för att underlätta för t.ex. kvinnor att bli byggnadsarbetare. Det kan också vara förbättringsprogram som syftar till att locka fler ungdomar till gymnasieskolornas byggprogram eller till utbildningar på våra tekniska högskolor och universitet.

Målgrupper för utvecklingsprogrammet

Utvecklingsprogrammet har många målgrupper. Den viktigaste målgruppen i inledningsfasen är de ca 130 personer, företag och organisationer som har skrivit på avsiktsförklaringen, dvs. programmets *förbättringsagenter*. Den gruppen skall

förhoppningsvis växa successivt allt eftersom programmet skjuter fart och resultaten börjar sprida sig i sektorn. Men det finns många andra som bör känna till att utvecklingsprogrammet pågår och vad det handlar om.

Exempel på viktiga målgrupper utöver förbättringsagenterna är beslutsfattare på olika nivåer i stat och kommun, liksom ledamöter i riksdagens olika utskott och tjänstemän på olika departement, VD:ar och ledningen i intresseorganisationer och branschföreningar, VD:ar, regionchefer och platschefer på stora och medelstora bygg-, anläggnings- och installationsföretag, VD:ar och enskilda medarbetare i allmännyttiga bostadsföretag, VD:ar, regionchefer och platschefer i stora och medelstora offentliga och privata fastighetsbolag, GD:ar, regionchefer och platschefer på Banverk och Vägverk, forsknings- och utvecklingschefer liksom prefekter och professorer på tekniska högskolor och universitet, olika forskningsfinansiärer och enskilda forskare samt utbildare, informatörer, fackpress och nyhetsmedia.

Kommunikationsnätverk

Bygghögskommittén har inte någon stor budget för kommunikationsinsatser och kan inte bygga upp några egna stora kommunikationskanaler. Och det behövs inte heller. En betydligt mer effektiv strategi är att försöka dra nytta av de redan väl etablerade kommunikationskanaler som finns i sektorn. De flesta företag och intresseorganisationer har egna intranet, externa webbplatser, personal- och kundtidningar, nyhetsbrev och andra kommunikationskanaler.

Bygghögskommittén har därför i samarbete med kommunikations- och informationsansvariga från företag och organisationer knutna till programmet, startat ett särskilt *kommunikationsnätverk*, där vi får möjlighet att förse dem med nyheter från kommittéarbetet samtidigt som de får tillfälle att informera oss om vad som t.ex. händer inom olika förbättringsprogram. Nyheter som vi i vår tur kan publicera genom egna kanaler. Med en sådan organisation uppnås maximal effekt. Nätverket skall bestå av en kontaktperson från varje förbättringsprogram som kan samarbeta med Bygghögskommittén.

Bygghögskommittén har hittills bjudit in till fyra kommunikationsträffar där sammanlagt 45 representanter för sektorn deltog (*bilaga 6*). Det finns ett stort intresse att medverka från sektorns sida och vi håller nu på att tillsammans organisera det fortsatta arbetet.

Webbplats

Den viktigaste informationskanalen för att sprida kunskap om resultaten från förbättringsarbetet blir utan tvekan Bygghögskommitténs webbplats, www.bygghogskommitten.se. På webbplatsen finns alla förbättringsagenter redovisade och efterhand kommer där att samlas resultaten från de

förbättringsprogram som agenterna driver. Där finns också hela utvecklingsprogrammet presenterat, nyheter från sektorn och användbara länkar.

Tanken är att genom ett bra samarbete med programmets förbättringsagenter också få möjlighet att placera en direktlänk till Bygghälskommitténs webbplats från företagens egna intranät och webbplatser. På så sätt skapas efterhand en gemensam portal för hela sektorn.

Profilmaterial

Bygghälskommittén har tagit fram ett allmänt informationsmaterial som programmets förbättringsagenter kan använda. Det är bl.a. en logotype för utvecklingsprogrammet, en basbroschyr som heter Utmärkt! Samhällsbyggnad, ett diplom och en broschyr om de personer, företag och organisationer som skrivit under avsiktsförklaringen, en programmap och informations roll-ups som kan användas vid deltagande vid konferenser och mässor samt vid möten i referensgrupper o.d.

1.3 Rekrytering och Image

Vi behöver locka fler unga, kvinnor och invandrare till samhällsbyggnadssektorn. Flera projekt behöver därför startas eller stödjas som lyfter fram kvinnliga och manliga förebilder inom samhällsbyggnadssektorn. Såväl den strategiska frågan om hur man skall skapa bättre förutsättningar för rekrytering till sektorn, som att förbättra sektorns image, kräver dock i första hand att det kan redovisas konkreta resultat från programmet. Samhällsbyggnadssektorn får den image man förtjänar och den framtida rekryteringen blir helt beroende av de resultat som sektorn presterar, samt värdet och nyttan av de produkter och tjänster som sektorn kan leverera. De strategiska frågorna om rekrytering och image kommer därför successivt att hanteras inom ramen för utvecklingsprogrammet, allt eftersom konkreta resultat från olika förbättringsprogram och inspirationsprojekt kan sammanställas och kommuniceras.

Image är dock en fråga av stor strategisk betydelse för en sektor med något skamfilat rykte. Ingen reklamkampanj i världen kan tvätta bort det. Det är bara en sak som gäller, nämligen att visa på motsatsen och gång på gång kunna visa upp framgångsrika projekt. Samhällsbyggnadssektorns image byggs således främst med *utmärkta byggen*, god publicitet och stolta medarbetare. Imagen kan sedan stärkas med olika kommunikationsstrategier kopplade till lyckade exempel på sektorns förbättringar.

Samhällsbyggardag

I förra delrapporten redovisades Bygghälskommitténs avsikter att ta initiativ för att skapa en *samhällsbyggnadsgala*. Vi redovisade då även att ett initiativ i den riktningen redan tagits av de organisationer som stått bakom arrangemanget Årets byggen. Initiativet att skapa en särskild samhällsbyggardag med efterföljande gala har nu tagit konkreta former. Den 30 maj 2006 arrangeras således för första gången *Samhällsbyggardagen (bilaga 7)*.

Bakom arrangemanget står Byggherreforum, Sveriges Arkitekter, Svensk Teknik och Design, Sveriges Byggindustrier, Installatörerna, Byggmaterialindustrierna och Betongvaruindustrin. Samhällsbyggardagen stöds av Bygghälskommittén.

Huvudsyftet med Samhällsbyggardagen är att gemensamt manifestera det samhällsvärde som bygg- och fastighetsnäringarna representerar och de fysiska uttryck detta värde får i skapande, bevarande och förvaltande av byggnader och anläggningar. Samhällsbyggardagen avslutas med en gemensam Samhällsbyggargala då bl.a. *Det Stora Samhällsbyggarpriset* skall utdelas till en byggnad eller anläggning av hög kvalitet, tillkommen genom en föredömlig samverkan mellan de olika aktörerna i samhällsbyggnadsprocessen.

Det är Bygghälskommitténs förhoppning att Samhällsbyggardagen skall utvecklas till ett årligt återkommande arrangemang, där allt fler av sektorns nyckelaktörer väljer att gemensamt manifestera sektorns prestationer och att synliggöra den nytta som sektorn åstadkommer för samhällsekonomin och samhällsutvecklingen i stort.

1.4 Ledarskap

Många av de fel som uppstår i byggprocessen hade kunnat undvikas genom genomtänkt och omsorgsfull projektering, tydliga beställningar, bra tidsplanering och en väl fungerande kvalitetssäkring. Felaktigt monterade lister, golv med felaktig lutning, otäta anslutningar och fula fogar kan å andra sidan inte bara skyllas på avsaknad av fuktskyddsdimensionering, pressade tidsplaner, utebliven kontroll eller bristande arbetsledning. Detsamma gäller fel som uppstår till följd av t.ex. läckande rörskarvar, otäta tak, hål och revor i tätskikt eller till följd av skadat material byggs in i konstruktionerna. Inte heller fel som uppstår till följd av att material inte är täckt och fuktskyddat innan arbetet avslutas för dagen kan skyllas enbart på korta tidsplaner eller brister i arbetsledningen. Sådana fel kan bara undvikas om den som utför arbetet känner ett *personligt ansvar* för att lämna ifrån sig ett *hantverksmässigt riktigt jobb*.³ En viktig förutsättning för att det nu påbörjade förbättringsarbetet skall bli framgångsrikt är därför att arbetstagare och arbetsgivare tillsammans försöker finna former för att tydliggöra individens roll i

³ Skärpning gubbar! (SOU 2002:115), s. 145.

Uppbyggnad och samordning av ett utvecklingsprogram för samhällsbyggnadssektorn

Delredovisning 2 från Bygghälskommittén (Fi 2004:15), 23 februari 2006.

byggandet och att genom kompetensutveckling och nya former för arbetets organisation stärka den enskilde hantverkarens möjligheter att bidra till att sänka kostnaderna och höja kvaliteten i byggandet. Liknande insatser bör givetvis initieras även i andra delar av bygg- och förvaltningsprocessen, såväl i *konsultledet* som i *förvaltningsorganisationerna*.

I sammanhanget kan dock inte ledarskapets betydelse för slutresultatet nog framhållas. Ett starkt *ledarskap* har i många fall visat sig vara den viktigaste orsaken till att projekt med i övrigt likvärdiga förutsättningar uppvisar helt olika resultat. Även om den enskildes engagemang och ansvar absolut inte får underskattas, står och faller de flesta projekt oftast med vilka ledaregenskaper projektets nyckelpersoner besitter. Ledarens roll och ledarskapets betydelse är därför en av de strategiskt viktigaste frågorna att ta tag i förbättringsarbetet.

Institutet för Kvalitetsutveckling, SIQ, genomförde den 6 och 7 februari 2006 konferensen Vinnande Ledarskap 06 i Stockholm. Konferensen visade med stor tydlighet att goda organisationer, branscher och samhällen byggs av insiktsfulla, ansvarsfulla individer och stöds av ledare som kan förmedla sina grundläggande värderingar så att alla känner sig värdefulla och involverade. Stora Enso Fors mottog den 16 december 2005 Utmärkelsen Svensk Kvalitet för sitt långsiktiga förbättringsarbete som lett till rekord i både försäljning, vinst och produktion, mycket till följd av ett tydligt och konsekvent ledarskap och en stark "vi-anda". På seminariet Vinnande Ledarskap redovisade Stora Ensos VD Håkan Moldén receptet bakom företagets framgångsrika förbättringsarbete. Liknande vittnesmål lämnades av flera andra företrädare för såväl svenska som utländska industri- och verkstadsföretag. Här har samhällsbyggarna mycket att lära, men samtidigt många goda förebilder att lära av.

Bygghälskommittén har skapat ett särskilt *programråd* för ledarskapsfrågorna. En sammanfattning av syftet med rådet, dess arbetssätt och organisation redovisas i bilaga (*bilaga 8*).

2 Aktuella frågor och pågående aktiviteter

Som nämndes inledningsvis skall utvecklingsprogrammet Utmärkt! Samhällsbyggnad genomföras på tre fronter, *Forskning och utveckling*, *Utbildning* samt *Förbättringsprogram och inspirationsprojekt*. Vad gäller de två första fronterna så har vissa initiativ tagits men det ligger i sakens natur att ett utvecklingsarbete på dessa fronter innebär ett mer långsiktigt arbete. Arbetet med att ansluta förbättringsprogram och inspirationsprojekt är däremot redan i full gång.

I det följande redovisas några av de initiativ som hittills tagits på de olika fronterna och inom utvecklingsprogrammets tre fokusområden *Tidiga skeden*, *Industriella processer* och *Livscykeekonomi*.

2.1 Forskning och utveckling

Som nämndes redan i Byggkommitténs förra delredovisning råder det stor enighet i sektorn om att det generellt sett saknas erfarenhet av att driva och finansiera sådana branschöverskridande forsknings- och utvecklingsprojekt som kommer att krävas i det fortsatta utvecklingsarbetet. Det råder även en stor enighet om att samhällets stöd till forskning och utveckling successivt urholkats och att det är stora svårigheter att få fram medel för såväl grundläggande forskning inom byggnads- fastighets- och anläggningssektorernas ämnesområden, som till mer behovsstyrd forskning och utveckling i sektorn.

Vid ett möte på Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien, IVA, avd III – Samhällsbyggnad, den 1 februari 2006 togs problemen med stödet till forskning och utveckling i samhällsbyggnadssektorn upp på nytt. Flera nya vittnesmål om utarmningen av såväl samhällets som industrins stöd till forskning och utveckling i sektorn lämnades. Det redovisades samtidigt flera goda exempel på hur dödläget skulle kunna brytas.

Ingen traditionell forskning

Ett genomgående tema för flera av presentationerna var att sektorns utvecklingsbehov inte passar in i den traditionella mallen för hur forskning bedrivs inom andra näringsgrenar. Grundforskning i egentlig mening saknas ofta. Istället handlar det ofta om mer eller mindre tillämpad forskning och ett utvecklingsarbete för att åstadkomma nya produkter, processer, nya system eller väsentliga förbättringar i annat avseende än det strikt vetenskapliga. Ett utvecklingsarbete som ofta bäst bedrivs i samlade program som sällan stöds av de traditionella forskningsfinansiärerna. Professor *Håkan Stille*, KTH, presenterade några intressanta förslag på hur en för samhällsbyggnadssektorn mer ändamålsenlig syn på forsknings- och utvecklingsarbetets inriktning och mål, skulle kunna förbättra samhällets syn på vikten av att bedriva utvecklingsarbete i sektorn. Förslag som bör kunna föras vidare i en diskussion med huvudmännen för statens stöd till forskning och utveckling i byggandet.

Synliggör nyttan av forskning och utveckling

Det är uppenbart att samhällsbyggnadssektorns olika aktörer inte tillräckligt tydligt har förmått synliggöra den nytta för samhällsekonomin och samhället i stort som sektorn står för. Man har därmed inte heller lyckats övertyga vare sig regering eller riksdag om nyttan av ett starkt och generöst samhällsstöd till forskning och utveckling i sektorn. Det är inte för akademins skull i sig eller för företagens egen vinstutveckling som samhället skall stödja forskning och utveckling i samhällsbyggnadssektorn, utan för samhällsutvecklingens skull och för miljöns och samhällsmedborgarnas bästa. Det är först när sektorn förmår visa på det samhällsekonomiska vinsterna och vinsterna i form av minskad

Uppbyggnad och samordning av ett utvecklingsprogram för samhällsbyggnadssektorn

Delredovisning 2 från Bygghälskommittén (Fi 2004:15), 23 februari 2006.

miljöbelastning, sänkta hyror och bättre hållbarhet som det blir självklart att samhällsbyggnadssektorn nämns tillsammans med Rymd och flyg, Fordonsindustrin, Mineral, IT och ICT, Bioteknik samt Skog och Trä, när Näringsdepartementet listar de viktigaste näringarna.

Samhällsbyggnadssektorns utvecklingsfond

I en debattartikel i Dagens Industri den 21 januari 2006 föreslog vi att regeringen skulle låta snabbutreda hur nuvarande krav på byggförsäkring vid uppförande av bostadshus, kan ersättas av ett system där en obligatorisk avgift på förslagsvis 1 procent av entreprenadsumman tas ut i alla ny- och ombyggnadsprojekt. Vid en nyproduktion av 40 000 bostadslägenheter per år motsvarar avgiften mer än 200 miljoner kronor årligen. Om även övrigt byggande omfattas av systemet, kan det årliga beloppet flerdubblas.

Pengarna ska avsättas i en fond, gärna i form av en stiftelse, vars uppgift skall vara att stödja behovsstyrd forskning samt utvecklingsprogram, innovationsprocesser och utveckling av ny teknik i byggnads-, fastighets- och anläggningssektorerna.

Som motiv för vårt förslag angav vi att om den näst största samhällssektorn i landet inte presterar sitt bästa, då påverkar det hela samhällsekonomin och samhällsutvecklingen negativt. Det är då helt orimligt att det i Sverige idag inte finns någon myndighet eller av staten finansierad organisation som har till uppgift att exklusivt stödja forsknings- och utvecklingsarbete i den svenska samhällsbyggnadssektorn. Dels, därför att det handlar om så oerhört mycket pengar, dels därför att det finns så oerhört mycket att vinna för alla. Vi vågade påstå att det inte finns någon annan sektor i Sverige där pengarna skulle göra större nytta.

Låt 1 procent bli en fond

Vi vill även i detta sammanhang föra fram vårt förslag om att regeringen ser över möjligheterna att inrätta en särskild utvecklingsfond för samhällsbyggnadssektorn och finansierar denna med medel som idag avsätts som premie i en verkninglös byggförsäkring.

Idag måste den som låter en entreprenör bygga, bygga till eller bygga om ett flerbostadshus eller småhus i de flesta fall betala ca 1 % av entreprenadkostnaden som premie till en byggförsäkring, enligt lagen om byggförsäkring (1993:320). Syftet är att fastighetsägaren med hjälp av försäkringen inom en tioårsperiod efter byggnadsarbetenas färdigställande skall kunna rätta till allvarliga byggfel, även om man inte kan komma överens i ansvarsfrågan med den som utfört arbetet.

Vi anser att det är i grunden fel att byggherren, dvs. kunden, ska finansiera åtgärdandet av eventuella framtida fel som uppstår till följd av fel i produktionen.

En färsk utvärdering av byggförsäkringen som regeringen låtit genomföra, visar dessutom att enbart HSB och SABO under åren 1993-2003 betalat in cirka 200 miljoner kronor i premier till försäkringsbolagen, utan att någon utbetalning har skett under denna tid (SOU 2005:30).

Vi tycker att de pengar som idag betalas in som premier till försäkringsbolagen, utan att en krona går tillbaka till sektorn, istället ska användas till att effektivisera och utveckla byggandet.

Vi är medvetna om att kravet om byggförsäkring även omfattar bostäder som byggs till eller av enskilda konsument, s.k. egna hem, och att denna kundkategori är väsentligt svagare på marknaden än andra aktörer. Vid en översyn och eventuell avveckling av dagens krav på byggförsäkring skall naturligtvis konsumenternas behov särskilt beaktas, så att dessa kan känna en trygghet i sitt bostadsköp även i framtiden.

Med en avgiftsfinansierad utvecklingsfond är det på sikt fullt möjligt att effektivisera byggandet och väsentligt minska fel och slöserier. Om kostnaderna minskar med 10 procentenheter innebär det besparingar på många miljarder kronor under ett år. Vi vill att de pengarna används till högre kvalitet i byggandet, fler jobb, energismart teknik, bättre arbetsmiljö som ger färre sjukskrivningar, ökade exportinkomster, ökad lönsamhet i företagen och lägre bygg- och boendekostnader.

Vi ska inte nöja oss med att passivt rätta till fel. Förebygg fel istället! Låt oss skapa en utvecklingsfond som kan ta vara på, utveckla och förädla den omfattande kunskap och förbättringsvilja som idag finns i den svenska samhällsbyggnadssektorn.

Översyn av Formas och Vinnovas instruktioner

En möjlig väg för att stärka stödet till forskning och utveckling i samhällsbyggnadssektorn är givetvis att se över de direktiv och instruktioner som styr fördelningen av forsknings- och utvecklingsmedel från Formas och Vinnova.

Idag faller många av de ansökningar om forsknings- och utvecklingsstöd som sektorn lämnar in mellan de stora finansiärernas stolar. Formas säger sig inte stödja den typ av behovsstyrd forskning som oftast är aktuell i byggnads-, fastighets- och anläggningssektorerna, utan hänvisar till Vinnova. Vinnova menar å sin sida att man enligt sina instruktioner inte kan stödja den typ av utvecklingsarbete som bedrivs i samhällsbyggnadssektorerna.

Samhällsbyggnadssektorns innovationsbehov faller inte inom Vinnovas 18 prioriterade tillväxtområden och nämns inte heller bland Vinnovas särskilda kunskapsplattformar. Här finns uppenbarligen utrymme för en översyn och bättre samordning mellan de stora huvudfinansiärernas ansvarsområden och instruktioner.

Uppbyggnad och samordning av ett utvecklingsprogram för samhällsbyggnadssektorn

Delredovisning 2 från Bygghögskommittén (Fi 2004:15), 23 februari 2006.

Bygghögskommittén föreslår att regeringen snarast tar initiativ till en översyn av Formas och Vinnovas instruktioner så att dessa bättre anpassas till samhällsbyggnadssektorns särskilda förutsättningar och behov. Översynen bör ske i nära samverkan med akademien och sektorns företrädare. En sådan översyn måste då även leda till att de finansiella resurserna ses över och dimensioneras med hänsyn till sektorns totala behov och den förväntade samhällsnyttan.

Ett rimligt motkrav är att sektorns olika aktörer på ett helt annat sätt än tidigare synliggör den samhällsnytta sektorn skapar och de resultat som forskningen och utvecklingsarbetet leder till. Det faller även på sektorns eget ansvar att visa att samhällsbyggnadssektorn är en innovativ industrinäring med stor utvecklingspotential och förmåga att utveckla effektiva och resurssnåla industriella processer och system.

2.2 Utbildning

I Bygghögskommitténs delredovisning den 1 juni 2005 togs problemen med rekrytering till byggrelaterade yrken och innehållet i byggsektorns olika utbildningsalternativ upp och belystes. Bygghögskommittén menar i likhet med flera andra utredningar och med stöd av de starka signaler som kommittén fått, att det behövs en fullständig översyn av innehållet och strukturen i de tekniska utbildningarna vid såväl de tekniska högskolorna och universiteten som bygg- och energiprogrammen inom gymnasieskolan. Skall byggrelaterade utbildningar kunna konkurrera med andra utbildningsinriktningar i framtiden måste det skapas en starkare fokus kring samhällsbyggnadsfrågorna och byggyrkenas image på marknaden stärkas. Om byggnads- och anläggningssektorn skall kunna utveckla ett mer renodlat industriellt tänkande behöver även ett närmande av högskolornas A-, V- och M-utbildningar ske och helt nya yrkesroller utvecklas i sektorn. Även byggprogrammet inom gymnasieskolan och dess koppling till universitet och andra högskolor med teknik på programmet bör ses över.

Bygghögskommittén har tillsammans med sektorns aktörer inlett en dialog kring hur ett nytt utbildningssystem för byggrelaterade yrkeskategorier bör se ut.

En inledande diskussion har bl.a. tagits med företrädare för såväl Sveriges Byggindustrier och Svenska Byggnadsarbetareförbundet som Yrkesnämnderna Fastighetsarbetsgivarnas förening för utveckling, FPU, och Svensk Teknik och Design, STD, om innehåll och inriktning på Gymnasieskolans Byggprogram. Gruppen har sammanställt en PM som sammanfattar tankarna om Byggprogrammet idag och om ett nytt gymnasieprogram för samhällsbyggandet (*bilaga 9*).

I ett nästa steg kommer ett samråd med ansvariga tjänstemän på Utbildningsdepartementet att genomföras. Gruppen skall då ges tillfälle att presentera vad man anser vara de allvarligaste bristerna i såväl dagens bygg- och

energiprogram som i det föreslagna systemet från januari 2007. Gruppen kommer då även att lämna förslag på vilka förändringar man anser behöver göras för att de byggrelaterade yrkesutbildningarna bättre skall motsvara behoven på dagens och morgondagens arbetsmarknad.

Beträffande de högre utbildningarna inom byggrelaterade yrken, är dialogen ännu i ett inledningsskede och några sammanfattande ställningstaganden eller slutsatser har där ännu inte tagits fram. Frågeställningarna är dock i högsta grad relevanta och processer pågår inom högskole- och universitetsorganisationerna som syftar till en successiv förändring av indelning, inriktning och innehåll i den framtida utbildningen av samhällsbyggare.

2.3 Förbättringsprogram och inspirationsprojekt

Bygghögskommittén har inte resurser att i egen regi genomföra och driva projekt. Kommittén ska inte heller utvärdera projekten. Däremot kan kommittén initiera projekt och stimulera och kommunicera information om och från projekt som pågår. Bygghögskommittén kan då fungera som ett samordnande nav eller en kunskapsförmedlare mitt i förnyelseprocessen. Processen drivs av utvecklingsprogrammets *förbättringsagenter* genom de *förbättringsprogram* och *inspirationsprojekt* som knyts till programmet. Bygghögskommitténs uppgift kommer att vara att medverka till att resultaten från förbättringsarbetet kommer många till del och att förbättringsprogrammen får tillfälle att knytas till varandra, om så är möjligt och lämpligt.

Med termen *förbättringsagent* avses

En person, organisation eller ett företag, som på ett avgörande sätt bidrar till att öka sektorns effektivitet, lönsamhet och/eller attraktivitet.

I samhällsbyggnadssektorn finns idag ett stort antal organisationer, företag och personer som kan fungera som *förbättringsagenter* och som på eget initiativ driver intressanta projekt inom ramen för egna förbättringsprogram.

Intresseorganisationerna, branschorganisationerna och inte minst dom fackliga organisationerna är som förbättringsagenter mycket viktiga aktörer för att initiera och driva på arbetet.

Förbättringsagenternas uppgift är också att kommunicera och bevaka för sina branscher viktiga strategiska frågor. I vissa frågor t.ex. när det gäller rekrytering av personal är det inte sällan dessa organisationer som driver förbättringsarbete och inspirationsprojekt vilket också är en naturlig uppgift.

Endast de personer, företag eller organisationer som genom att underteckna utvecklingsprogrammets avsiktsförklaring ställt sig bakom programmets inriktning och mål, räknas som *förbättringsagenter* i utvecklingsprogrammets mening.

Uppbyggnad och samordning av ett utvecklingsprogram för samhällsbyggnadssektorn

Delredovisning 2 från Bygghälskommittén (Fi 2004:15), 23 februari 2006.

Med termen *förbättringsprogram* avses

Ett initiativ från en person, organisation eller ett företag i syfte att utveckla en process, ett arbetssätt eller ett angreppssätt, som på ett avgörande vis kan förbättra sitt eget, det egna företaget, branschens eller hela sektorns effektivitet, lönsamhet och/eller attraktivitet.

Programmen skall knyta an till något eller flera av de tre fokusområdena och utveckla kunskap som förs vidare i och mellan företag och organisationer i samhällsbyggnadssektorn.

Med termen *inspirationsprojekt* avses

Ett projekt, initiativ eller en aktivitet vars resultat synliggör nyttan av att förbättras och som kan inspirera andra att delta i förbättringsarbetet och att ta till sig ett framgångsrikt sätt att arbeta.

Utvecklingsprogrammets tre fokusområden är ganska vida och det är svårt att på förhand göra en fullständig lista över vilka projekt som är bra och som stödjer det övergripande målet. En viktig uppgift för bygghälskommittén är därför att fortsätta kartlägga och identifiera projekt som stödjer utvecklingsarbetet i sektorn och se hur de hänger samman och hur de kan stödja varandra och helheten.

Redan nu har arbetet med att kommunicera innehållet i projekten och de resultat som uppnåtts till hela samhällsbyggnadssektorn inletts. Exempel på förbättringsprogram som redan pågår och som anslutits till utvecklingsprogrammet *Utmärkt! Samhällsbyggnad* redovisas på Bygghälskommitténs webbplats www.bygghalskommitten.se.

2.4 Pågående aktiviteter och andra intressanta initiativ

Förbättringsprogrammen och inspirationsprojekten skall enligt definitionen knyta an till processer och projekt inom fokusområdena *Tidiga skeden, Industriella processer* och *Livscykeleekonomi*. Arbetet med att identifiera, dokumentera och kommunicera olika förbättringsprogram har precis inletts och alla programråd är ännu inte tillsatta, varför någon organiserad bild av vad som är i gång ännu inte går att sammanställa. I alla fall inte på företagsnivå. Flera exempel på föredömliga initiativ har dock börjat strömma in via Bygghälskommitténs kommunikationsnätverk. Fortlöpande information om dessa och andra som tillkommer efterhand, inhämtas enklast genom besök på Bygghälskommitténs hemsida www.bygghalskommitten.se.

I det följande redovisas några intressanta initiativ, än så länge främst på branschnivå, och utvecklingstendenser med anknytning till de olika fokusområdena. Successivt kommer allt större del av förbättringsarbetet att ske genom projekt direkt knutna till enskilda företag eller grupper av samverkande företag.

Building Smart

Byggherreforum, Svensk Teknik och Design, STD, Svenska Väg- och Vattenbyggares Riksförbund, SVR, Sveriges Arkitekter och industrigruppen ICT 2008 bjöd den 17 januari 2006 in till ett Upprop för Building Smart – nya förutsättningar för bättre affärer och ökad lönsamhet i bygg- och fastighetssektorn.

Seminarieret blev en stor succé och väntelistan för de som anmält intresse, men som inte kunde vara med på grund av platsbrist var lång. Entusiasmen från stora beställare som Vasakronan och Akademiska Hus gick inte att ta miste på. Det bestående intrycket från seminarieret är att samhällsbyggandet står inför ett teknikgenombrott vad gäller tillämpningen av digitala planerings-, projekterings-, produktions- och förvaltningsplattformar, och att de stora offentliga beställarna/byggherrarna är beredda att dra nytta av detta.

Sedan september 2005 föreligger en ny internationell, öppen standard, Industry Foundation Classes, IFC, för informationsutväxling av plan- bygg- och förvaltningsrelaterad information. Med utgångspunkt från IFC arbetar den internationellt verksamma organisationen IAI (International Alliance for Interoperability) med att etablera BIM (Building Information Model) som de-facto standard i hela världen under namnet buildingSMART. Svenska IAI, deltar i det arbetet med Sverige och Norden som bas.

Vid seminarieret den 17 januari visades en lång rad konkreta exempel från pågående och genomförda projekt att tekniken nu är mogen. Programvarorna och tillämpningarna finns och det är dags att ta steget över i en ny digitalt styrd planerings- bygg- och förvaltningsprocess. En och samma digitala 3D-modell kan idag följa ett projekt från tidiga skisskeden, via programhandlingar över i detaljprojektering och produktion för att till slut utnyttjas för styrning i förvaltningsfasen. Genom att lägga in material, tider och kostnader i modellen kan produktionen simuleras och finansieringskalkylerna finslipas i den digitala modellen. En och samma modell kan successivt fyllas med intelligent innehåll och då projektet färdigställts utgöra grund för såväl driftövervakning och underhållsplaner som kund Anpassningar, ombyggnader och så småningom rivning, återanvändning och återvinning.

Den som vill vara en del av den nya digitala revolutionen för informationsutväxling av plan-, bygg- och fastighetsrelaterad information, kan hitta detaljerad digital dokumentation från seminarieret på Svensk Teknik och Designs hemsida, www.std.se. Mer information om IFC och buildingSMART finns att nå från Svenska IAI:s hemsida www.siai.se.

Industrialiserat byggande och industriella processer

Utvecklingen av nytt industriellt tänkande och industriella processer i byggandet rusar vidare med oförminskad styrka. De stora svenska byggbolagen Skanska, NCC och Peab har var och en utvecklat helt nya bostadsplattformar och avser att med dessa som bas lansera prisvärda och resurseffektiva bostäder, lämpade även för hyresrättsmarknanden. Skanska har gått så långt att man i januari släppte nyheten att man startat ett nytt fastighetsbolag Skanska Hyresbostäder AB, och har för avsikt att i det bolaget producera ca 1 000 hyresbostäder per år i regioner med bostadsunderskott. Såväl Skanska som NCC har uttryckt en klar målsättning att sänka produktionskostnaden i entreprenadledet med minst 30 procent på sikt.

Exempel på långt driven industrialisering finns redan tidigare på marknaden. OpenHouse i Arlöv är exempel på en nyutvecklad industri för produktion av bostadsvolymer med lätta stommar avsedda att sättas samman till flerbostadshus. Kärnhem i Växjö, liksom Lindbäckes Bygg, Moelven/Finndomo och Trälyftet är exempel på andra industriella produktionsplattformar för bostads- och kontorsvolymer. Småhusindustrin drivs sedan länge efter industriella principer om än med hantverksmässiga metoder i många fall.

Flera intressanta böcker om utvecklingen av det industrialiserade byggandet i Sverige har publicerats under det senaste året. Boverket har gett ut rapporten *Bostäder Byggda med Volymelement – en fallstudie av svenska bostadsprojekt – verklighet och vision* (Boverket december 2005). Svensk Byggtjänst publicerade i juni 2005 postumt arkitekten och forskaren Peter Adlers testamente till byggsverige. Boken *Bygga Industrialiserat* (Svensk Byggtjänst juni 2005) är en avancerad och detaljrik lärobok i den tekniska konsten att bygga industrialiserat. Boken är också ett inlägg i debatten om hur industrialiserat byggande skapar bäst nytta i samhället. I boken *Trälyftet* (Svensk Byggtjänst mars 2005) presenteras ett byggsystem som gör det möjligt att bygga moderna och robusta flervåningshus av prefabricerade volymer i massivträ. Svensk Byggtjänst har även publicerat en idéskrift om Industrialiserat byggande, där mycket av filosofierna bakom de nya utvecklingstendenserna redovisas.

Nytt sätt att tänka

Tidningen Byggindustrin liksom Sveriges Väg- och vattenbyggares tidskrift V-byggaren har haft flera artiklar om den accelererande marknaden för industriellt tänkande och industriella processer i byggandet. Allra senast var det Byggindustrin som i nr 05 den 17 februari 2006 hade ett stort temanummer om "Det nya sättet att bygga".

Det som är nytt med de senaste satsningarna på utveckling av industriella produktionsplattformar är att man har gått flera steg längre än tidigare. Principen

är inte längre att bygga hus på samma sätt som tidigare, fast inomhus, utan att bygga hus på ett helt nytt sätt och att även monteringen på plats skall ske "inomhus" under klimatskyddande tak. Produktionsplattformarna bygger på modularisering och komponentframställning i högteknologiska produktionssystem, där sammanfogningen av stomdetaljer och installationer utvecklas enligt principen "plug and play", dvs. att komponenterna i stort sett bara trycks ihop och därefter är bruksfärdiga. Liknande produktionssystem har tidigare utvecklats av såväl bilindustrin som varvsindustrin.

Form, funktion och produktion måste väga lika tungt

Det kan i sammanhanget inte nog understrykas att ett industriellt tänkande inte innebär att allt måste vara prefabricerat eller baserat på typhuslösningar. Hammarby Sjöstad, Norra Hamnen i Helsingborg, Västra Hamnen i Malmö och Norra Älvstranden i Göteborg är exempel på utomordentligt välutformade och tillsynes unika bostadsprojekt. Även produktionen av sådana projekt kan effektiviseras, mängden fel kan minskas och lönsamheten i projekten ökas genom att företagen tillämpar industriella processer. I ett industriellt tänkesätt ingår som en naturlig del att modularisera och *förtillverka* allt som lämpar sig att förtillverka, men utesluter inte på något sätt att även planerings- och projekteringsfasen, liksom produktionen på byggarbetsplatserna och i förvaltningsfasen systematiseras och processtyrts. Ett industriellt tänkande omfattar såväl planerings- och produktionsprocessen i sig som frågor om logistik, upphandlingsmetodik och inköp i alla led.

I det industriella byggandet måste även byggnadernas *form och funktion* ges minst lika stort utrymme som vid traditionell produktion. Skillnaden mot traditionell produktion är att arkitekterna genom att medverka redan i tidiga skeden i processen, på ett helt annat sätt än tidigare kan låta form och funktion utgå från och även underlätta produktionsprocessen. Man skall inte standardisera *vad* man gör utan *hur* man gör det.

Den som inte tror att industriellt tänkande och god design går att kombinera glömmer att industrins främsta konkurrensmedel oftast är just god design. Det gäller såväl för bilindustrin, som telecom-industri, tillverkare av hushållsprodukter och många andra nyttoföremål, men också många delsektorer inom byggmaterialindustrierna. Även småhusindustrin har tidigt förstått värdet av att bygga *Varumärken* och att värda detta som ett konkurrensmedel. Nu ser vi fram emot att resten av bygg- och anläggningssektorerna också skall bygga framgångsrika varumärken genom att kombinera en god form och funktion med effektiva produktionsmetoder.

Industriellt tänkande frigör resurser

Den största utmaningen för samhällsbyggnadssektorn under de närmaste 10 – 15 åren kommer att vara att förvalta och förädla det redan byggda.

Som vi framförde redan inledningsvis i rapporten, kommer sektorns samlade resurser inte att räcka till om upprustningen av stora delar av rekordårens bostäder påbörjas samtidigt som behovet av att uppföra nya bostäder är större än på många år och nya infrastruktursatsningar planeras. Om inte priserna skall skjuta i höjden samtidigt som kvaliteten på arbetet sjunker och många nödvändiga projekt tvingas skjutas på framtiden, krävs en väsentligt effektivare och bättre fungerande samhällsbyggnadssektor än idag.

Det kommer att krävas nya och effektivare angreppssätt, bättre konkurrens, ökad industrialisering och utveckling av nya standardiserade processer och tekniska lösningar, såväl i nyproduktion som i ombyggnad, reparation och förbättring av det befintliga beståndet. Stora delar av beståndets byggnader och bostäder använder dessutom alldeles för mycket energi, framförallt för uppvärmning och till fastigheternas drift och skötsel. Krav kommer att ställas på väsentligt minskad energianvändning, vilket i sig kommer att ställa stora krav på utveckling av nya energismarta lösningar och energieffektiva installationer.

Ett ökat industriellt tänkande och tillämpning av industriella metoder, modularisering och användning av prefabricerade komponenter i såväl nyproduktion som ombyggnad och förnyelse av beståndet, leder till sänkta kostnader, bättre resursutnyttjande och jämnare kvalitet. Men den största vinsten är kanske att det frigör nödvändiga resurser för det mer hantverksmässiga och objektberoende förnyelsen av beståndet.

Lean Forum Bygg

Ett uttryck så gott som något för att det industriella tänkandet i byggandet är en riktig utvecklingslinje, är att industriföretaget Toyota sedan år 2003 etablerat dotterföretaget Toyota Housing. Företagets affärsfilosofi bygger bl.a. på att omsätta Toyotas egna produktionsmetoder (The Toyota Way) i bostadsproduktion för den Japanska marknaden.

I Sverige har sedan en tid tillbaka ett nytt forum skapats för att ta tillvara tankarna bakom Toyotas produktionsprinciper, s.k. *Lean Production*. Forumet, som bildats av enskilda aktörer med stort intresse för Lean- filosofin, kallas *Lean Forum Bygg* och har till huvuduppgift att sprida kunskap om framgångsrikt lean-tänkande och arbetsmetoder till svenska byggföretag, för att på så sätt bidra till ökat kundvärde och minimerat slöseri. Information om Lean Forum Byggs verksamhet finns på webbplatsen www.leanforumbygg.se.

Förnyelse i anläggningsbranschen, FIA

Även processerna kring stora anläggningsarbeten kan industrialiseras och effektiviseras. Öresundsbroförbindelsen är ett utmärkt exempel på detta. Alla delar till såväl bron som tunnelförbindelsen mellan Pepparholmen och det danska fastlandet, utom de stora pylonerna, är prefabricerade komponenter som fraktats till platsen och sammanfogats. Hela Öresundsbroprojektet är för övrigt även i andra avseenden ett lysande exempel på hur industriellt tänkande, tidig upphandling, på förhand genomtänkt produktionsplanering och logistik, leder till en kostnadseffektiv och värdeskapande produktion med få fel.

Förnyelse i Anläggningsbranschen, FIA, driver bl.a. ett projekt som handlar just om industriellt tänkande och aktiv design. Ett första mål är att identifiera områden inom anläggningsbranschen där ökad industrialisering skulle medföra effektivare produktion. Vidare ingår att identifiera vilka hinder som finns för detta.

FIA, som startades på initiativ av generaldirektörerna på Vägverket och Banverket i december 2003, har under åren drivit flera framgångsrika projekt i syfte att effektivisera anläggningsbyggandet. Bland annat har man i samverkan med de stora konsult- och entreprenadföretagen i sektorn tagit fram gemensamma rekommendationer om tillhandahållande av ballast, beläggningsverksamhet, effektivare bergbyggen och överprövningar av upphandlingar. FIA har även producerat informativa "bilderböcker" som med konkreta exempel visar vad som är bra och vad som brister i det som är dåligt inom vägbyggnad, beläggning samt drift och underhållsarbeten.

Information om FIA:s verksamhet och rekommendationer finner man enklast på webbsidan www.fiasverige.se.

Bygga-bo-dialogen

Ett framgångsrikt exempel på förbättringsprogram som drivs av sektorns olika aktörer tillsammans är Bygga-bo-dialogen. Deltagarna i dialogen har definierat ett antal långsiktiga mål, som alla har sin utgångspunkt i en vision om att en hållbar bygg- och fastighetssektor kan bli verklighet inom loppet av en generation. I överenskommelsen förbinder sig aktörerna att arbeta för att bidra till att uppnå Bygga-bo-dialogens mål samt att göra ett antal åtaganden om konkreta insatser. Aktörerna skriver också under på att medverka i uppföljning och utvärdering av Bygga-bo-dialogen.

Femton företag, fyra kommuner och regeringen skrev på överenskommelsen och åtagandena vid det första tillfället våren 2003. Sedan hösten 2003 har 17 nya aktörer tillkommit. Detta är företag och kommuner som går i spetsen för en hållbar utveckling inom bygg- och fastighetssektorn. Som deltagare i Bygga-bo kan företagen och kommunerna hävda att de har särskild kompetens, förmåga och

Uppbyggnad och samordning av ett utvecklingsprogram för samhällsbyggnadssektorn

Delredovisning 2 från Byggherrens utvärdering (Fi 2004:15), 23 februari 2006.

ambition på området hållbar utveckling. Som ett yttre tecken på detta får de använda varumärket "Aktör i Bygga-bo-dialogen".

Aktörerna i Bygga-bo-dialogen driver en mängd aktiviteter inom ramen för sina åtaganden. Unikt för dialogen är att alla kontinuerligt kan följa hur den enskilde aktören lever upp till sina åtaganden, genom ett speciellt redovisningssystem som finns på dialogens webbplats www.byggabodialogen.se.

Ett av statens åtaganden i dialogöverenskommelsen var att verka för att ett *nationellt kompetensutvecklingsprogram* kommer till stånd, för att så brett som möjligt sprida kunskaperna om, och öka engagemanget för, en hållbar utveckling av bygg- och fastighetssektorn och därmed bidra till att uppnå de uppsatta Bygga-bo-målen. Utbildningsinsatserna föreslogs vara av kortare karaktär men återkommande.

En första omgång av dessa Bygga-bo-utbildningar genomförs för närvarande. Den första målgruppen för utbildningsmaterialet är byggnadsarbetare, installatörer och fastighetsanställda. Bygga-bo-utbildningen fortsätter under våren 2006 och då tas även material fram för nästa målgrupp - det föreskrivande ledet. På webbplatsens förstasida finns datum och platser för vårens utbildningar 2006.

Byggherrens utvärdering har tagit del av Bygga-bo-dialogens utbildningsmaterial och funnit det synnerligen väl utformat och ändamålsenligt. Svårigheterna med att beskriva komplexa byggfysikaliska samband på ett konkret och lättförståeligt sätt har övervunnits på ett imponerande sätt. Var och en som någonsin funderat över varför fel uppstår i byggandet har all anledning att fördjupa sig i det inspirerande och lärorika materialet. Besök Bygga-bo-dialogens webbplats och förvissa dig om en utbildningsplats. Där kan du även studera utbildningsmaterialet online.

Bygga-bo-utbildningarna är gratis, i enlighet med vad staten åtagit sig i avtalet med övriga aktörer inom dialogprojektet.

Byggherren som förbättringsagent

Många har genom åren vittnat om att en viktig orsak till problemen i samhällsbyggandet är att *byggherrarnas ställning* som kompetenta beställare har försvagats och att det ofta saknas erforderlig byggteknisk och entreprenadjuridisk kompetens i beställarledet. Byggherrarnas möjligheter att optimera byggandet utifrån ett långsiktigt kostnads- och kvalitetsperspektiv har därför minskat. Ett viktigt steg för att nå de övergripande målen för förbättringsarbetet måste därför vara att höja byggherrens kompetens och stärka byggherrens roll i byggprocessen.

ByggherreForum har successivt tagit ett allt större och bredare ansvar för att stärka byggherrens roll i bygg- och förvaltningsprocessen och för att skapa förutsättningar för en ökad konkurrens, bättre kundnytta och långsiktigt hållbar fastighetsförvaltning, såväl ekonomiskt som ekologiskt och socialt.

Byggherren som förändringsagent är titeln på ByggherreForums program för forskning och utveckling. Programmet utgår från att aktiva och kompetenta byggherrar är avgörande för en hållbar utveckling av den byggda miljön, för långsiktigt lönsamma investeringsprojekt och för att sektorn som helhet ska utvecklas mot ökat ansvarstagande, bättre kvalitet, ökad produktivitet och konkurrenskraft. Flera aktuella FoU-projekt från programmet presenteras i en broschyr som kan erhållas från ByggherreForums kansli (www.byggherre.se).

ByggherreForum driver bl.a. ett projekt som syftar till att i samverkan med de fyra stora tekniska högskolorna och universiteten (KTH, Chalmers, LTH och Luleå TU) utveckla en särskild byggherreutbildning på högskolenivå. En förstudie har nyligen färdigställts och ett programförslag till kvalificerad efterutbildning har presenterats under namnet *Byggherre MasterClass*. Programförslaget skall ligga till grund för en förfrågan hos ByggherreForums medlemmar och samverkansorganisationer om man är villig att stödja en vidareutveckling och ett genomförande av programmet. I programförslaget presenteras utöver förslag på kursinnehåll även förslag på hur värdskap, ansvar, organisation och administration och andra praktiska frågor kan lösas. Utbildningsprogrammet riktar sig till yrkesverksamma inom byggherreföretagen och till de som har en byggherrolleroll.

Energialliansen är ett annat initiativ från ByggherreForum som i januari 2005 samlade representanter för byggherrar och fastighetsägare till ett möte för att diskutera hur man gemensamt kan driva på energieffektiviseringen. Gruppen beslutade genomföra en förstudie under namnet *Energialliansen* och erhöll projektstöd från såväl Boverket som Energimyndigheten, STEM.

Huvudsyftet med studien har varit att undersöka om det går att uppnå samhällets (och EU:s) mål att

- effektivisera användningen av energi för uppvärmning,
- minska elanvändningen,
- avveckla användningen av fossila bränslen för uppvärmning samt
- säkerställa en god innemiljö,

med kravet att vara lönsamma och tillhandahålla prisvärda bostäder och lokaler samt att föreslå hur detta i så fall skall gå till.

En slutrapport från den genomförda förstudien fastställdes vid Energialliansens möte den 1 februari 2006. Rapporten vänder sig i första hand till deltagande företag och organisationer som underlag för formella ställningstaganden om fortsatt samverkan enligt presenterade förslag. Det FoU-program som utgör en del av förstudiens resultat vänder sig särskilt till forskningsfinansierare och forskare vid högskolor och universitet. Rapporten utgör också formell slutrapport till Boverket och Energimyndigheten i respektive delar.

Uppbyggnad och samordning av ett utvecklingsprogram för samhällsbyggnadssektorn

Delredovisning 2 från Bygghögskommittén (Fi 2004:15), 23 februari 2006.

Rådet för Byggkvalitet, BQR

Rådet för Byggkvalitet, BQR, har redan sedan starten i maj 2001 arbetat för att främja samverkan, stärka kvalitetsutvecklingen och verka för ett ökat engagemang för kvalitetsfrågor inom bygg-, anläggnings- och fastighetssektorn. BQR driver idag flera branschöverskridande förbättringsprogram, bl.a. *Best Practice 2004*, *Garantiprojektet* och *Incitamentsprojektet*. Projektet Best Practice 2004 syftar till att utveckla en modell för utvärdering och uppföljning av bygg- och anläggningsprojekt med tillhörande processer, målområden, mått och mätsystem för ökad kvalitet i vid mening. Garantiprojektets mål är att utveckla koncept, råd och anvisningar som underlättar tillämpning av långsiktiga garantiåtaganden och därigenom stärker kvaliteten i byggande och förvaltning till gagn för ägare och slutkunder. Såväl Best Practice-projektet som Garantiprojektet är långt framskridna. En första modell för mätning av prestationer i samhällsbyggnadssektorn kommer att t.ex. att presenteras och testas under första kvartalet 2006.

Incitamentsprojektet syftar till att identifiera vilka incitament aktörer utanför samhällsbyggnadssektorn ser, t.ex., ägare, politiker, myndigheter, banker, försäkringsbolag, slutkunder/hyresgäster/nyttjare, personalorganisationer m.fl., och som kan utgöra drivkrafter såväl för deras eget engagemang i en förbättringsprocess som för sektorns eget förbättringsarbete. Incitamentsprojektet är ännu i en inledande fas, där ett stort antal intervjuer genomförts och skall läggas till grund för en beskrivning av inriktningen på det fortsatta arbetet. Läs mer om BQR:s verksamhet på www.bqr.se.

Gör svarta jobb Vita

Under våren 2005 beslöt sju arbetsgivarorganisationer inom byggbranschen - att samverka i Almedalen sommaren 2005. Målet för organisationernas närvaro under politikerveckan var att på olika sätt påverka debatten och det politiska beslutet att införa ett höjt och permanent ROT-avdrag.

Bakom projektet *Byggbranschen i samverkan* står följande sju arbetsgivarorganisationer.

Elektriska Installatörsorganisationen, EIO,
Glasbranschföreningen, GBF,
Maskinentreprenörerna, ME,
Målarmästarna,
Plåtslageriernas Riksförbund, PLR,
Sveriges Byggindustrier, BI samt
VVS-Installatörerna, VVSI.

Svartarbete är ett stort problem för byggbranschen. Genom att låta utvärdera effekterna av de tre tidigare tillfälliga ROT-avdragen har gruppen slagit fast att ROT-avdragen har gjort svarta jobb vita, medfört nöjda konsumenter, sundare marknadsvillkor och ökade skatteintäkter (*bilaga 10*).

Byggbranschen i samverkan har presenterat ett helt åtgärdsprogram för att minska mängden svartarbete. Åtgärdsprogrammet presenterades för första gången på Nordbyggmässan i Stockholm 24 – 27 januari 2006. Bland kraven fanns utöver införandet av ett höjt och permanent ROT-avdrag också förslag på sänkta skatter på byggandet och omvänd skattskyldighet för moms. BI menar att sänkta skatter, där man får behålla större del av sin lön, skulle stimulera främst privatpersoner att anlita byggare som utför jobbet vitt och betalar skatter och avgifter. Det är vanligt att seriösa företag bara får lämna offerter som används som prisjämförelse när svartjobbare anlitas, enligt BI.

En annan åtgärd är namnbrickor som ska göra det möjligt för Skatteverket att i efterhand kontrollera vilka som arbetet på bygget. Skatteverket ska också kunna göra oanmälda och inte som idag anmäla besöken på förhand. Och den som har a-kassa och börjar arbeta ska bli skyldig att i förväg anmäla att han fått jobb. Under våren är det tänkt att byggbranschens arbetsgivarorganisationer ska besluta om en frivillig kontroll på byggarbetsplatser skriver tidningen *Byggnadsarbetaren*.

I samband med Nordbyggmässan presenterade Byggbranschen i samverkan ett pressmeddelande (2006-01-24). Man framför där argument för att ett höjt och permanent ROT-avdrag, tillsammans med nya krav på *ID-kort och registrering* m.fl. förslag i åtgärdsprogrammet, kommer att minska problemen med svart arbetskraft. Bakom pressmeddelandet och delar av förslagen står även Byggnads, genom dess ordförande Hans Tilly (*bilaga 11*).

En förstudie till de förslag som nu presenterats har tidigare (21 juni 2005) redovisats för regeringen av *Arbetsgruppen mot svartarbete inom byggnadssektorn*. Gruppen bestod av representanter från Byggnads, Locum, Dipart AB, Affe i Södertälje, Sveriges Byggindustrier och Skatteverket. Förslagen sammanfaller i flera avseenden med de som nu framförs av Byggbranschen i samverkan, men lämnar även konkreta förslag till bl.a. justeringar i skattelagstiftningen m.m. Arbetsgruppens förslag redovisas också i bilaga (*bilaga 11*).

Bygghöjningskommittén stödjer byggbranschens egna initiativ för att komma tillrätta med svartarbetet i byggandet och de förslag till åtgärder som lagts fram.

Bygghöjningskommittén delar även uppfattningen att ett höjt och under en längre tid permanentat ROT-avdrag, skulle minska förekomsten av svartarbete främst i konsumentsektorn. De utvärderingar som gjorts av tidigare ROT-avdrag visar att dessa leder till samhällsekonomiska vinster, samtidigt som de bidrar till en bättre skattemoral. Bygghöjningskommittén menar att byggbranschen måste ges chansen att själva försöka komma tillrätta med det ökande problemen med utnyttjandet av

svart arbetskraft. Regeringen bör medverka till ett genomförande av de föreslagna åtgärderna innan andra lagstiftande åtgärder genomförs, exempelvis införandet av s.k. entreprenadavdrag och entreprenadkonton.

3 Organisation

Som stöd för vårt arbete har vi valt att samråda och samverka med flera råd med speciella uppdrag.

3.1 Seniorråd

Bygghälskommitténs *seniorråd* skall bestå av särskilt utvalda personer med lång erfarenhet från olika verksamheter av betydelse för förnyelseprogrammets inriktning och genomförande. Seniorrådets medlemmar kan finnas såväl inom som utanför sektorns huvudsakliga verksamhetsområden. Utöver allmänt erkänd kompetens skall rådsmedlemmarna ha utmärkt sig genom en tydlig förändringsvilja, kreativitet och lyhördhet.

Seniorrådet har ännu inte tillsatts, även om flera tilltänkta ledamöter tillfrågats och tackat ja. Främsta skälet är att uppbyggnadsfasen tagit så mycket tid i anspråk att tiden inte räckt till för att kalla till och genomföra möten med rådet. Flera av de tilltänkta ledamöterna har dock varit involverade i uppbyggnadsarbetet och är väl insatta i programmets innehåll och syfte.

Det har framförts kritik mot att vi valt att tillsätta ett Seniorråd och inte ett juniorråd eller ungdomsråd. Vi vill passa på att understryka att detta inte beror på att vi underskattar ungdomarnas förmåga att bedriva utvecklings- och förbättringsarbete, utan tvärt om. Det är just det som ungdomarna skall göra. De skall aktivt medverka i de förbättringsprogram och processer som nu sätts igång. Vår förhoppning är att företagen och organisationerna i första hand skall involvera de nya generationerna i förbättringsarbetet och att dessa skall finna gott stöd hos sina äldre och mer erfarna kamrater när den ungdomliga kreativiteten och nytänkandet inte räcker hela vägen. Det är de nya generationerna samhällsbyggare som får ta det framtida ansvaret för de processer och program som nu sätts i rullning. Då är det inte mer än rätt att seniorerna lutar sig tillbaka och med en varsam hand begränsar sig till att justera riktningen.

3.2 Strategiskt råd

För frågor av speciell natur, t.ex. kommunikationsfrågor, utbildningsfrågor, inriktningsfrågor o.d. har ett särskilt *strategiskt råd* bildas. Rådets sammansättning är flexibelt inom en begränsad krets och vilka som deltar bestäms från fall till fall, beroende på vilken typ av frågor som skall beredas.

3.3 Programråd

Bygghögskommittén har valt att tillsätta särskilda programråd för samordning av frågor av tvärssektoriell betydelse. För närvarande har ett råd bildats för ledarskapsfrågor (*bilaga 8*). Ett programråd för livscykelfrågor är under bildande. Kommittén avser att i det fortsatta arbetet även tillsätta särskilda programråd för frågor rörande Forskning och Utveckling, Utbildning, Industrialiserat byggande, Tidiga skeden, ICT (Information Communication Technology) i byggandet, samt Offentlig upphandling och LOU.

3.3 Extern referensgrupp

Det bör finnas en *extern referensgrupp*, dvs. en referensgrupp utanför regeringskansliet. Den externa referensgruppen skall bestå av ledamöterna i samtliga råd knutna till utvecklingsprogrammet. Sammansättningen av den externa referensgruppen har ändrats mot vad som föreslogs i Bygghögskommitténs förra delredovisning. Referensgruppen föreslogs då bestå av representanter från samtliga förbättringsprogram och ha en samordnande roll. Det har visat sig att detta skulle bli allt för ohanterligt och svåradministrerat, varför det ursprungliga upplägget nu reviderats.

Den externa referensgruppen skall ha till uppgift att kanalisera sektorns förväntningar på den fortsatta inriktningen och utvecklingen och då så erfordras justera utvecklingsprogrammets inriktning och innehåll. En viktig uppgift för referensgruppen kommer att vara att ta ställning till om nya programområden skall knytas till utvecklingsprogrammet. Referensgruppen bör inte samlas mer än högst två gånger per år.

3.4 Regeringens referensgrupp

Regeringens beslut att tillkalla en nationell byggsamordnare visar att man är beredd att ta ansvaret för att leda och samordna förnyelsearbetet i samhällsbyggnadssektorn. Intresset från sektorns sida att medverka i arbetet har också visat sig vara mycket stort. Förväntningarna på vad regeringens initiativ ska leda till har ytterligare stärkts av att regeringen också beslutat inrättat en särskild *departementsöverskridande referensgrupp*, med vilken Byggsamordnaren skall samråda och fortlöpande redovisa resultaten av uppdraget.

Uppbyggnad och samordning av ett utvecklingsprogram för samhällsbyggnadssektorn

Delredovisning 2 från Bygghögskommittén (Fi 2004:15), 23 februari 2006.

Regeringen har fattat beslut om att tills vidare förordna följande representanter för de närmast berörda departementen.

Mårten Lilja, statssekreterare, Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet

Anna Sander, departementsråd, Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet

Claes Eriksson, kansliråd, Utbildnings- och kulturdepartementet

Per Byström, departementssekreterare, Utbildnings- och kulturdepartementet

Erik Murray, departementssekreterare, Näringsdepartementet

Anna Holmqvist, departementssekreterare, Socialdepartementet

Michael Blom, departementssekreterare, Socialdepartementet

Johan Adler, departementssekreterare, Finansdepartementet

Mårten Lilja skall vara ordförande för referensgruppen och Anna Sander sekreterare.

Under våren 2006 kommer Johan Adler att ersättas av Thomas Eisensee, som också representerar Finansdepartementet.

5 Finansiering

Regeringen är enligt direktiven beredd att bidra ekonomiskt med samma summa som övriga aktörer med anknytning till byggnads-, fastighets- och anläggningssektorerna upp till ett belopp av två miljoner kronor per år i tre års tid. Samhällsbyggnadssektorns aktörer kommer främst att bidra med sin medverkan i olika inspirationsprojekt och i programarbetet. Sektorns eget bidrag till förnyelseprogrammet förväntas därvid mer än väl att överstiga två miljoner kronor per år.

6 Tidplan för det fortsatta arbetet

Byggsamordnaren har överlämnat en första delredovisning till Regeringskansliet den 1 juni 2005. En andra delredovisning skall lämnas till Regeringskansliet senast den 1 mars 2006. Av delredovisningarna framgår vilka initiativ som tagits inom programmet, vilka erfarenheter som gjorts, sektorns delaktighet samt planerade aktiviteter.

Programmet kan innefatta initiativ som slutförs efter programtidens slut, den 1 oktober 2007. Slutförandet av sådana initiativ faller dock utanför kommitténs uppdrag. Regeringen anser att sektorns aktörer efter programtidens slut bör ansvara för det fortsatta utvecklingsarbetet. Byggsamordnaren skall senast den 1 december 2007 lämna en slutredovisning av sitt uppdrag till Regeringskansliet.

Bilden nedan visar en grov tidplan för de viktigaste hållpunkterna i programmet.

Bilagor

- bilaga 1 Kommittédirektiv.
- bilaga 2 Resultat från enkätundersökning.
- bilaga 3 Sektorns avsiktsförklaring.
- bilaga 4 Förteckning över personer, företag och organisationer som undertecknat avsiktsförklaringen.
- bilaga 5 Bygghöjningskommitténs Kommunikationsstrategi.
- bilaga 6 Inbjudan till kommunikationsträffar.
- bilaga 7 Inbjudan till Samhällsbyggardagen 2006.
- bilaga 8 Programråd för ledarskapsfrågor.
- bilaga 9 PM om Byggprogrammet idag och om ett nytt gymnasieprogram för samhällsbyggandet.
- bilaga 10 Effekter av ROT-avdraget 1993-1994, 1996-1999 och 2004, En historisk översikt, IndustriFakta september 2005
- bilaga 11 Så blir svarta jobb vita, Byggbranschen i Samverkan, m.fl.